

31. 7. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zákaz donucování k sebeobviňování, neboli nemo tenetur se ipsum accusare

Jedním z důležitých stavebních kamenů zajišťující právo na spravedlivý proces je zásada zákazu donucování k sebeobviňování, neboli nemo tenetur se ipsum accusare. Tato zásada s bohatou historií sahající až do starověku (více viz MUSIL, Jan. Zákaz donucování k sebeobviňování. Kriminalistka ročník 2009, č. 4.) je v současném českém právu upravena a promítnuta do několika právních předpisů, a to jak vnitrostátních, tak mezinárodních. Na mezinárodní úrovni je zásada zákazu donucování k sebeobviňování upravena např. čl 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv nebo v čl. 14 odst. 3 písm. g Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966. O důležitosti této zásady jako jednoho z mnoha společných znaků právních a demokratických států, svědčí i skutečnost, že nejvyšší mezinárodní justiční orgány projednávají problémy týkající se této zásady (např. rozsudek ESD T-112/98 Mannesmannröhren-Werke AG v Komise, rozsudek ESLP ve věci A-256).

Vnitrostátní základní pramen zásady zákazu donucování k sebeobviňování představuje ústavní zákon č. [2/1993](#) Sb., Listina základních práv a svobod, a to konkrétně jeho čl. 37 odst. 1, čl. 40 odst. 2, 3 a 4 Listiny. Zmiňovaný článek 37 odst. 1 upravuje možnost každé jednotlivé osoby, tedy jak osoby fyzické, tak osoby právnické, právo odeprít výpověď, jestliže by si způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.

Důsledkem ústavněprávní úpravy zákazu donucování k sebeobviňování je promítnutí této zásady do většiny právních odvětví, a především do práva trestního. V trestním právu se tato zásada projevuje např. v možnosti obviněného nevypovídat (§ 33 odst. 1, § 92 odst. 1 zákona č. [141/1961](#) Sb., trestní řád) nebo odmítnutí výpovědi ze strany svědka, pokud by sám sobě nebo osobě blízké způsobil trestní stíhání (§ 100 odst. 2 zákona č. [141/1961](#) Sb., trestní řád).

Z pohledu zásady zákazu donucování k sebeobviňování je důležité, zda ze strany subjektu, na který je působeno trestním úkonem, musí dojít k aktivnímu nebo pasivnímu jednání. Subjekt, na který je působeno trestním úkonem orgánů činných v trestním řízení, může s ohledem na zásadu „nemo tenetur se ipsum accusare“, odmítnout aktivní jednání, které by mohlo zapříčinit jeho usvědčení. K tomuto aktivnímu jednání nemohou být osoby, které by si způsobily trestní stíhání, donucovány za pomoci pořádkové pokuty, překonání odporu, či jakýmkoliv jiným způsobem, přičemž je nutné podotknout, že za aktivní jednání se nepovažuje dostavení se na prováděný úkon (viz např. § 90).

Jedním z nejdůležitějších projevů zásady zákazu donucování k sebeobviňování je již zmíněná možnost obviněného odeprít výpověď (§ 33 zákona č. [141/1961](#) Sb., trestní řád). Jak již bylo zmíněno,

obviněný se musí dostavit k výslechu. K dostavení se na výslech může být obviněný donucen za pomoci pořádkové pokuty nebo dokonce předvedení na tento úkon. Na začátku výslechu by měl být obviněný orgánem činným v trestním řízení poučen o svých právech a povinnostech, především o možnosti nevypovídat.

Jedním ze zajímavých mezinárodních rozhodnutí týkajících se možnosti obviněného nevypovídat je Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 6. 7. 2007 - 3 StR 104/07. V tomto konkrétním případě zneužil nasazený policejní agent důvěru obviněného, a to za účelem úplného doznání. Policejní agent se infiltroval do vězení, kde se spřátelil s obviněným. Po získání důvěry obviněného policejní agent zajistil plné doznání obviněného ke spáchání předmětného trestného činu. Na základě tohoto doznání byl obviněný usvědčen a uznán vinným z trestného činu. Jedním z důležitých faktů pro porušení zásady nemo tenetur ipsum accusare v tomto konkrétním případě byla skutečnost, že policejní agent znal kompletní spis v dané věci a také mu byla známa skutečnost, že obviněný v přípravném řízení využil svého práva nevypovídat. Spolkový soudní dvůr na základě skutečností, že rozhovor obviněného a policejního agenta v podstatě nahrazoval výslech obviněného, tedy tímto rozhovorem došlo k obejití práva nevypovídat při výslechu, rozhodl, že usvědčující důkaz - doznání při rozhovoru ve věznici - je nepřijatelný a že byla porušena zásada nemo tenetur ipsum accusare (viz HÁJEK Jan. Právo nevypovídat a použitelnost údajů získaných z rozhovoru policejního agenta s obviněným. Trestně právní revue 4/2008).

Dalším procesním úkonem orgánů činných v trestním řízení proti kterému se obviněný nebo podezřelý může bránit, pokud mu tímto procesním úkonem hrozí trestní stíhání, je vydání věci dle § 78 (zákon č. [141/1961](#) Sb. trestní řád). Jak již judikoval Ústavní soud, obviněný, či podezřelý nemůže být jakkoliv nucen k aktivnímu jednání v podobě vydání věci, a to ani za pomoci udělení pořádkové pokuty. Ústavní soud ve svém rozhodnutí shledal, že není žádného zásadního rozdílu mezi právem osoby obviněné, či podezřelé odmítnout výpověď a mezi právem osoby nestíhané nebýt - pomocí nepřímých, ale velmi účinných nástrojů - nucena k vydání důkazů, které mohou její trestní stíhání přivodit (Nález Ústavního soudu II. ÚS 255/05). Jak Ústavní soud správně zhodnotil, tak i v tomto případě dochází k aktivnímu jednání, které nemusí osoba podezřelá, či obviněná vyvíjet, aby orgánům činným v trestním řízení poskytla usvědčující důkazy.

Nezákonným donucením nemůže být odejmutí věci, kdy osoba, které je věc odejímána je pouhým pasivním subjektem a je povinna strpět jednání orgánů činných v trestním řízení.

Zásada nemo tenetur se neuplatňuje pouze ve výše zmíněných případech, ale využívá se i u jiných druhů důkazních prostředků, kdy se vyžaduje aktivní jednání osoby, jímž by měla osobně přispívat k vlastnímu usvědčení (např. rekognice - kdy osoba je povinna se zúčastnit, ale nikoliv již při tomto úkonu mluvit - více viz Nález Ústavního soudu III. ÚS 528/06).

Zásada zákazu donucení k sebeobviňování se naopak nemůže zcela uplatňovat při prohlídce těla nebo odběru biologického materiálu (§ 114 zákona č. [141/1961](#) Sb., trestní řád). V tomto případě se jedná o postupy, jejichž provedení obviněný (podezřelý) pouze snáší, nejčastěji má toliko povinnost strpět zajištění objektivně existujícího vzorku hmoty. Tělo obviněného (podezřelého) je pasivním objektem ohledání, nevyžaduje se žádná jeho aktivní součinnost. Obviněný, či osoba podezřelá jsou povinny se k odběru biologického materiálu dostavit, k čemuž mohou být donucovány prostřednictvím pořádkové pokuty nebo překonáním odporu. (Stanovisko pléna Ústavního soudu Pl.ÚS-st. 30/10 ze dne 30. 11. 2010).

Na závěr je nutné si uvědomit, že zásada nemo tenetur se ipsum accusare není bezbřehá. Orgány činné v trestním řízení musí vždy posuzovat proporcionalitu mezi zásahem ústavně zaručené zásady a veřejným zájmem na odhalení a potrestání pachatele. Na zásadu zákazu donucování k

sebeobviňování nemůže být nahlíženo pouze jako na zásadu trestního práva, ale musí být na ni kladen důraz i v jiných právních odvětvích, a to především ve správním trestání.

Mgr. Martin Šoula

[Advokátní kancelář JELÍNEK & Partneri s.r.o.](#)

Pardubice - Dražkovice 181
533 33 Pardubice

Velké náměstí 1
500 03 Hradec Králové

Tel.: +420 466 310 691

Fax: +420 466 310 691

gsm: +420 724 794 986

e-mail: advokati@advokatijelinek.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)